

ԱՐՏԱՆԻՆԻ ԼՈՒՐՆԵՐ

ԳԱՂԱՒԱՆ: Մարտ 8 ին երբոր աղգային ժողովը գումարուեցաւ նէ Պ. Պիւղնիքէն Իտալիայի գործերուն վրայ զոր պաշտօնատարներուն խնդիրները բարաւ: Սիւնիքի մէջ շատ ատենաբաններէն ի զատ Պ. Սարանուն ալ խօսեցաւ և այսպէս ըսաւ:

«Գիտեմ որ ժամանակնիդ սուղ է, և ես ձեր ժամանակը չի պիտի վատնեմ: Միայն երկու վայրկեան ձեր մտադրութիւնը պէտք է: Թէ որ ինձմէ առաջ այս ատենը ելլող ատենաբանները, կարծեօք անձնական բացատրութիւններու բնաբան մը գրուեալն համար, այս գործը ուրիշ ձամբայնեբու չի տանէին: Ես այս ատենս չեմ ելլար:

«Այս վիճաբանութեան սկիզբէն արտաքին գործոց պաշտօնեան գանգաւեցաւ որ ատենին խնդիրները ընելու տեղը առաջարկութիւնները ըրին: Արտաքին գործոց պաշտօնեային կամբը ես հիմակ կը կատարեմ և ուրիշ անգամ իրեն ըրած խնդիրներս կը կրկնեմ:

Պ. Լամարթինը առժամանակեայ կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան բոլոր դրութիւնը մէկ խօսքի մը մէջ բովանդակելով ձեզի այսպէս ըսաւ: «Թէ որ Իտալիայի ներքին փոփոխութիւններուն համար անոր վրայ դուրսէն յարձակում մը ըլլայ և այն ալ Գաղղիան կանչելու ըլլայ նէ՛ Գաղղիան հոն է:»

«Ինչի մասն է» ես այս սկզբունքը կը բռնեմ և կառավարութեան կը հարցունեմ թէ Իտալիայի ժողովրդոց իշխանութեան իրաւունքը պահպանելու միտք ունի՞ մի, և եթէ որ Լամարթինի մէջ ծաղկելու թշնամութեանց պատճառաւ Աստիքիան ինչմեծի երկիրը մտնալու ըլլայ նէ՛ կառավարութիւնը ինչ պիտի ընէ:

«Նաեւ կառավարութեան կը հարցունեմ որ հռոմէացիներու տերութիւնները Պապին աշխարհական իշխանութիւնը հաստատելու համար մէջ մտնալու ըլլան նէ՛ ինք ինչ պիտի ընէ: Սիւնիքիս կը հարցունեմ որ Աստիքիան ժառանգութեան անհիմն իրաւունքները պահանջելով մեծ գրաւութեան կառավարութիւնը հաստատելու համար Թուրքիա նա մտնալու ըլլայ նէ՛ ինք ինչ պիտի ընէ:

«Երբոր Պ. պաշտօնատարը այս երեք խնդիրներուս պատասխան տալու ըլլայ նէ՛ ես ալ կը նայիմ երկրորդ անգամ մըն ալ վիճաբանութեան կը մըտնամ մի:»

Արտաքին գործոց պաշտօնեայ Պ. Տրիւն Տրիւնիլը այսպէս պատասխանեց:

«Պ. Սարանունը իւր երեք ենթադրութեանց մէջ կառավարութեան ինչ ընելքը կը հարցունէ:

«Թէ որ կառավարութիւնը իմ բերնովս այս եւ

րեք բանին մէջ ես չի պիտի խառնուիմ ըսելու ըլլայ նէ, այս խօսքը օտար տէրութիւններուն խորտախոյս մը պիտի ըլլայ Պ. Սարանունին չուզածը ընելու համար:

«Թէ որ ընդ հակառակէ՛ կառավարութիւնը զէնքով եղած բանին զէնքով գէ՛մ պիտի գնեմ ըսելու ըլլայ նէ, չի վայելած և չի հարկաւորած ան զը պատերազմ բանալու պիտի հարկադրի:

«Ինչ մը առաջ այս ատենին մէջ Պ. Քալէնեայք զօրապետը յայտնեց որ Պ. Լամարթինին յայտարարութենէն ինք պատերազմ չէ հաներ: Մէք ալ մեր կարգին կը յայտնենք որ ձեռքերնուս եկածին չափ պատերազմ չի բանալու պիտի աշխատինք:

«Պ. Քալէնեայք զօրապետը անենք հաւատարմութեամբ յիշեց որ բազմափոխեց պարագայներու մէջ բոլորովին զգուշ կենալու համար ժողովին իշխանութիւն խնդրեր ու առերէ:

«Այս ալ ժողովին նոյն իշխանութիւնը կը խնդրեմ՝ փան գի վիճակը միեւնոյն է, և շատ դժուարութիւններ ունի: Այսպիսի անկէ աւելի բան ըսել չեմ ուզեր:»

Այս վրայ, այն օրուան կարգը քուէի դրին, և 341 ձայնի 438 ձայն ունենալով ընդունուեցաւ:

ԱՆԳԱՒԱՆ: Հասարակաց խորհրդարանին տմայս 7 ին ժողովին մէջ Լորտ Բալմիլթոնին Սիկիլիայի վրայ զոր բռնած քաղաքականութեանը գէ՛մ շատ յարձակեցան: Վիսաւսրապէս Պ. Պէնքըր կառավարութեան ղեկարարներէն ելած թեզանօքներէն ապրտամբներուն վաճառելուն վրայ շատ դիմացաւ: Լորտ Բալմիլթոնը այս բանը չուզեցաւ բաց ասոր անմոռութեամբ հաւանութիւն տրված ըլլալ և ասոր վրայ Լորտի տերութիւնը մեկնութիւններ տրված ըլլալ իմացուց: Նաեւ ըսաւ որ ապստամբ հպատակներուն և իւր իրաւունքը պահանջող ժողովրդի մը մէջ մեծ տարբերութիւն կայ, ասոնք մէկով կէ որոշելու է: Լորտ Նոն Բոստէնը ալ անոր պաշտպանութիւնը ըսաւ և 39 ձայնի գէ՛մ 124 ձայն ունենալով խորհրդարանը Պ. Պէնքոնին առաջարկութիւնը չի բռնեց:

Այլ օրն ալ պաշտօնատարներուն գործը յաջող գնաց: Իւրանտայի աղքատաց օգնութեան վերաբերեալ գործոյն վրայ 172 ձայն աւելի ունեցաւ (34 ձայնի գէ՛մ 206):

ԳԵՐՄԱՆԻԱ: Վերամայաց գրեթէ կէսը խնդրեր են Աղգային ժողովին որ Բրուսիայի թաղաւորը Վերամայի կայսր ըլլայ: Բայց անկիւն չուզեր ընդունիլ, բերով որ իւր կայսեր գէ՛մ ապստամբող ժողովրդի մը ձեռքէ կայսերական թագ չեմ ընդուներ:

ՊԵՌՈՒՆ: Երկրորդ խորհրդարանին մարտ 6 ի ժողովին մէջ Պ. Կրապօլը 171 քուէով այս ժողովին նախագահ ընտրուեցաւ: Ահա նախագահութեան անօրը ելած ժամանակը ըրած ատենաբանութիւնը:

«Պարսկերէ: Այս կարեւոր և դժուար պաշտօնին ղեկ քննարկելու ինչի մեծ պատիւ մը ըրիք, և այս պաշտօնը չորս շաբթուան համար կ'ընդունիմ: Ինչի ջրցուցած հաւատարմութիւններուս համար մեծապէս շնորհակալեմ, և այս հաւատարմութեանը ղեկըս արժանի ջրցունելու համար անխնայ ջանք պիտի աշխատիմ: Իմ փայծ մեր հայրենիքին երջանկութեանը և ազատութեանը համար ներկայն անցեալին հետ հաշտեցունել պիտի ըլլայ, այս մտքով անկողմնապահութեամբ և կանոնադրութեան կարգերու համեմատ նախագահութիւն պիտի ընեմ: Այս յուսամ որ այս նպատակիս հասնելու համար դուք ալ ինչի օգնութիւն կ'ընէք: Նախ և առաջ մեր պարտքն է որ հին նախագահին շնորհակալութիւն ընենք որ այնքան հաւատարմութեամբ և քաջութեամբ վե՛ճերը կառավարեց:»

Պարսի Տ'օրգիլարը նախագահին առաջին փոխանորդը ընտրուեցաւ և Պ. Լէնինկը երկրորդ փոխանորդ: Երկուքն ալ մէյմէ կ'արձառու առնուին ի շնորհակալութիւն այս պատուոյն: Այս նուհետեւ ժողովը իւր ութը քարտուղարները ընտրեց և ընտրուողներն ասոնք են: Սիւնիքի, Կրօնաւեք, Օսիէրման, Տը Պօրիս, Կէսէր, Հարթման, Բրոտուս, և Կէլեր:

Խորհրդին հին նախագահը Պ. Բիւլեղը Բրուսիայի պաշտօնը ձգեց, բոլորովին առանձին կեանք պիտի վարէ կրկին:

ԱՆՍԴՐԱՆ: Մարտի 12 ին Կարդուս Ալբերտ Սառաֆիայի թաղաւորը Վէննա գրեթէ որ ղեկնադարման ժամանակը լրանալով պատեհալով նորէն սկսուելու միտք ունի, ուստի կայսրն ալ հարկաւոր եղած հրամանները գրեթէ Սառաֆիայի վրայ տրուին և 20 ին պատերազմը նորէն սկսեց:

«Վէննայի մէջ երբոր լուսեցաւ որ Կարդուս Ալբերտ պատերազմ կ'ուզէ, իսկոյն առեւտուրը դադարեցաւ, և թուղթ ստակներն ալ մինչեւ հարկերին քսան վար ինչնա:

ՀՈՒՆԿԱՐԻԱ: Իրանի իրանիայի մէջ մեծ զիւղ ունեւ մը պատահեցաւ և նոր խառնակութիւններ ելաւ: Ինչպէս որ ամենուն յայտնի է, իշխանութեանց (Վալաիայի և Սիւսիայի) մէջ գտնուող ռուսաց բանակէն խուճի մը զօրք քանի մը ժամանակէ ի վեր Հիւսիսային Իրանի տարածքէն Երբ Երբ Վիճմ զօրապետին հրամանատարութիւնը ներքեւ եղող հունկարայի զօրաց խուճի այն քաղաքը

կընցնելու համար, ուրիշ բան չունինք ըսելու, բայց եթէ Դարակնոյնը ձեռքերնին առնուն ու ըսեն մեզի թէ մի սողերուն վանկերը դուգալոր են: — Հապա երբ և ինչպէս մտեր է մեր մէջ աս սովորութիւնը: — Մէք գիտենք թէ երեքստասներորդ դարէն ի վեր, գիտութեանց անկմանը ու տգիտութեան ծաւալելուն ժամանակները, որոնց մէջ անորժակը կ'աւելնէ և բնիկ աղգային բանաւ սիրութիւնը օտարներուն խառնուելով և նմանելով կը խորթանայ: Նարեկային, Մաքիստոս և Դնորհալին, որ աս դարերուս մէջ կը ծաղկէին, իրենց ժամանակին մարդոց անորժակին յարմարելու համար, գործածեցին վանկազարկութիւնը, ինչպէս նաեւ յանգը: (Թէպէտ շատ անյանգ ու անգաւ մաշակ բանաստեղծութիւններ ալ ունինք անոնց մէջ): Անոնց օրինակին հետեւողութեամբ, իրենց ժամանակակից և ապագայ բանաստեղծները բոլորովին մոռցուցին մեր բնիկ տաղաչափութիւնը, ու տեղը խորթ վանկազարկութիւն մը հաստատեցին, որուն քանի գեաց աղգերնուս ականջները վարժեցան:

Գրեթէ բոլոր մեր հնոց բանաստեղծութիւնները քնարեգական կրնանք ըսել: Խիստ քիչ գիւցաղական, ամենեւին ողբերգութիւն կամ կատակերգութիւն, և այլն: Քնարեգական տաղաչափութենէն պիտի հանենք ինչ տեսակ բանաստեղծութիւն որ անդամազարկեւ ուղեք: Հ. Արսէն գիւցաղականին չափը սահմանեց, կը բաղձայինք որ այսպիսի փորձ և վարժ միայն մը ուրիշ տեսակ բանաստեղծութեանց յարմար անդամազարկութիւններն ալ սահմաներ: Թէպէտ իր ըրած գիւտով մոնելու ձամբայնեբուս առաջնորդած է, բայց, հնարաւոր խտորմունքներէ մեզ ազատելու համար, մեր երախտագիտութիւնը կ'եւելցնէր աւելն բանաստեղծութեանց յարմար անդամազարկութիւններուն ջուլակով:

Վիւցաղականութեան համար ընտրած չափն է Հ. Արսէնին վիւցաղական կամ՝ երկրորդական չորս ան

գամ կորած, որոնք տաղը կերպ փոփոխութեան կրնան ենթակայ ըլլալ, և որոնց մէջ տաղերէն ինչուան տաղերից վանկ կրնան գտնուիլ: Այս տաղ կերպ փոփոխութեւ ինչ ներդաշնակութիւն, ինչ անհամաձայնութիւն գեղեցիկութիւն չի տար ճարտար ձեռք մը իր տաղաչափութեանը: Կորուկ խօսքի սուղ վանկեր, ծանր ու հանգարտ իմաստ ունեցողներուն երկար ու եղանակաւոր, ամէն կերպից և ամէն կերպ բացատրութեան համեմատ տարբեր չափ: Վիւցաղականութեան աւելի յարմար տաղաչափութիւն մը քան զՀ. Արսէնին վիւցաղական կարծեք թէ չէր կրնար հնարուիլ:

Վիկ կասկած մը միայն ունինք, որն որ Հ. Արսէն ներքէ մեզի գնել հոս իբրեւ պարզ կարծեք մը: — Սուղ վանկ մեր լեզուին կազմուածքին մէջ իրօք կայ մի, ինչպէս յունիս ու լատինիս, և ապագայութեամբ ըլլայ կամ բնական առգանութեամբ կրնանք բառ կամ վանկ մը տրել: Լորտ վրայ կը տարակուսինք: Ինչու որ հայերէնին մէջ, սուղ կամ երկար, ամէն վանկ վանկ մըն է. երկու վանկը մէկ վանկ ընել անկարելի է մեր լեզուն, և անուր անկանջներնուս: Լորտ Հ. Արսէն ալ կը վկայէ, և ասով չէ թէ իր սահմանած չափը պակասաւոր կ'ուզենք ըսել, ինչու որ ամէն կատարելագոյն չէր կրնար ըլլալ. այլ կ'ուզենք ընդունիլ զան իբրեւ վիւցաղական և աւելի ինչուան ու վիւցաղական խառն, ինչպէս իրօք կը հաշուեն ըստ վանկից, առանց սուղի և երկարի զանազանութիւններու: Այս է մեր կարծեք:

Հոս խօսք մըն ալ յանգի վրայ: Հ. Արսէն չի գործածեր զան իր թարգմանութիւն մէջ և կը պատուիրէ չի գործածել գիւցաղականութեան: Թէ որ չի վանկայինք հնոցած սովորութեան մը աղգեցութեան, կ'ուզենք որ յանգը բոլորովին վերնար: Ինչու որ յանգը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ արգելք մը բանաստեղծին, որն որ շատ անգամ ողբերգութեան խառնուրդը կը հարկադրի զոհել: Սիւնիքի ժամանակին հնարք, տղիտութեան վիճածն է յանգն ալ: Ինչպէս վանկազարկութիւնը, նախնիք,

ինչպէս յայնք, ինչպէս լատինք, յանգը չէին ճանչնար, ու ինչ որ ալ անոնք հակառակին, անոնց հետեւողութիւնը լուսագոյն կ'երեւայ մեզի քան ըլլ յանգին տաղաւորի ձանձրութիւնը:

Վանք հիմա թարգմանութեան: Վերադ գովութիւն մը ըրած չենք սեպուիք բացարձակ վկայելով թէ ըստ ոճից գեղեցիկութեան ինչպէս նաեւ ըստ անշեղ հաւատարմութեան, անկէ գերադանց քան մը չենք գիտեր: Վիւցաղական և Վիւցաղական կենդանանային, բնագիրը որոշելու կը չփոխէին: Այս խօսքիս մէջ ոչ չափազանցութիւն, ոչ չորրորդութիւն: Թող, ինչպէս մեր ըրինք բաղդատելու համար, կարգան օտար լեզուներու մէջ Սլաւոնական ու Քիւրդական, մասնաւորապէս անջինը Տրիւնիս, այնչափ գովուած և գովութեան արժանի՝ գաղղիերէնին ակարութեանը նկատմամբ: — և ան ատենը վճռեն:

Հոս հեղ Տրիւնիս լատին բնագրին մէկ տողը երկուքով ու երեքով ալ աւելնով կը թարգմանէ. ընդ հակառակն հայ թարգմանութեան տողերը գրեթէ միշտ բնագրին հետ հաւասար են: Իմաստ մը բառ մը, անուն մը, մակդիր մը պակաս կամ աւելի չէն գտնար: Այսպիսի խղճատ հաւատարմութեան մը հետ, ինչ վնեմ և հարապատ հայկաբանութեան մը արժանի Սիւսիայեան գաղղիերէնուս, հաւատարմութեան արժանի ընտիր հին մասնաւորութեան ոճին: — Այս ասով կը հարկի ոմանց առարկութիւնը թէ երկու հաւատարմութիւն մէկ տեղ չի կրնար ունենալ թարգմանիչ մը, կամ գրած լեզուն հաւատարմութեան ոճից գեղեցիկութեան բնագիրը զոհելով, կամ թարգմանութեան գերօրէն հաւատարմութեան իր լեզուն բնագրին զոհելով: Ահա Հ. Արսէն աս իրաւացի մեծ դժուարութեան յաղթող, և երկուքին միանգամայն հաւատարմութեան յաղթող, ոչ յիշխան լատինալատիս թարգմանիչ, և ոչ վիւցաղական հայկաբան և անհաւատարմութեան թարգման:

Վիւցաղական Սլաւոնական ու Քիւրդական տարահետ քերթուած խիստ քիչ կայ, ասոր պէս

առաւ, և ահա այսպէս կը պատմեն այս դիպուածը: Աւագրիայի խումբերը զորապետը Պէմ զորապետին դէմ պատերազմելու գտեր էր, բայց Պէմ զորապետը իւր որ կողմը երթալը թշնամիէն պահեց և շատ ժամանակ չանցաւ Վրանտիլանիայի մայրաքաղաքին առջին երևաւ: Այն ատենը այն քաղաքը պաշտպանող 5000 հոգի ուստայ զօրքը 14 (թնդաւ) զուլ (որոնց 8 հատը աւագրիայից հոն ձգեր էին) դուրս ելան թշնամիին առջին շարակցան: Այնպէս ժամանակ կորսնցունելու Պէմ զորապետը 8000 հոգիով, 12 թնդաւով ուստայ վրայ յարձակուեցաւ և չորս ժամ արիւննաշարուն պատերազմէ մը ետքը ուստայը խառն ի խառն ետ քաշուելու ստիպեցան:

Պատերազմը լըմննալէն ետքը ուստայը սահմանադրելու համար, իրենց թնդաւները հետեւեցին տարին, բայց աւագրիայի թուան թնդաւները չեղանշեցաւ աւագրիայից ուր տեղ ուր ձգեր էին նէ իրենք ալ հոն ձգեցին:

Այսուհետեւ որ խումբերը զորապետը ուստայ Սպարիապին հաղորդակցեցին հասեր է, և թէ ուստայ շատ փորոք զորապետն ալ 8-10000 հոգիով անոնց միաւորելու կ'երթայ եղեր, նորէն պատերազմելու համար:

Այս կողմէն ալ կ'ըսեն որ Պէմ զորապետին չեղանշեցաւ առաւ օրը 6000 հոգի օգնական զօրք գտեր են և 4000 հոգի ալ հետեւեալ օրը գտեր են, անանկ որ հիմակ իւր հրամանատարները ներքեւ 18000 հոգի զինուոր ունի եղեր:

ԻՏԱԼԻԱ: Վորինէն կըրեն որ Կարոլոս Աւագրիա Ալեքսանդրիա գտեր է և հոն Աւագրիայի գետնանին այցելուելու ընդունել է: Այս գետնանը շատ ուղիւ է որ համարէ Սառաթիայի թաւադուրը որ պատերազմին ետ կենալով հաշտութիւն խոստի Աւագրիայի հետ, բայց չէ համազօրել այնպէս ըսելով: «Վարձ գետնան, ես քաւ սիրտդ համար» անցեալ տարի Սալապիայի զինադաւարումը ընդունելէ և ստորագրելի որչափ որ ալ ինծի այս բանը մեծ նախատինք էր: Այսինքն քաղաքը կանկ առի յաւաքով որ Աւագրիայի և Վաղարշայի միջնորդութեամբ մեր գործերը սիրով կը լըմնան, բայց մասնաւորապէս Տարիմըն է որ մեր վիճակը անտանելի վիճակ մըն է: Այսպիսով ժողովուրդը յետին թշուառութեան մէջ կը հեծայ կ'աղաղակէ, ես ահա մայր ախանջներս գոցեր եմ որ չի լըսեմ: Վրեք ինծի ինչքանք բան մը չէ: Աւագրիան զինադաւարման դաշինքը դրմեց, գուր լուս կեցողք, լուս կենալովնիք անոր բռնաբարութիւնէն ընդունած եղաւ: Հիմա որ մենք մէկ մեծ վէճի մը մէջ ինկեր մնացեր ենք նէ, ինտար հոն կեանքը կ'ախարհիմք: Չէ չէ, պարսն, աղէկ է որ

ալ գիտարարութեան զիրք չի կայ: Հաստատեմ հաստատեմ նոր նիւթ, նոր դարձուածք, նոր ուճ, վեմը ընտանեկանին հետ, խրատականը զուարճալից հետ, արհեստականը բնականին հետ խառն: Այնուհետեւ համար տարբեր զրոյսածք, տարբեր բաւեր, որոնցմէ շատը ժամանակն ու նոր լեզուներուն ազբառութիւնը անթարգմանելի ըրած են: Ինչ վարպետութիւն, ինչ պատիւ չի սեպելը: Հարգելին աս ամէն մասանց մէջ բնագրին հետ հաւատարմութիւն, երբ շատերը խառնուել են, և ինչ գանձ աղբերուս անանկ թարգմանութիւն մը որ ամէն գիտարարութեան կամ արհեստական միտք և իմաստ, ճարտար և հարազատ լեզուով մը կը պարունակէ:

Տըլիլին համար իրաւամբ կը զարմանան Ալեքսանդրիայի գիտարարութեան զիրք մը ատանկ աղբոր գաղղիներէն տողերու թարգմանելուն: Այս զարմացողաց հետ ենք մենք ալ, բայց ինչ անհաւատարմութիւններ ալ իր վայելչութեանը հետ: Ի հաստատութիւն մեր խօսքին քանի մը օրինակ առաջ բերենք, զուգակշիռով հայ և գաղղիայի թարգմանիչները:

Այլալիւր հօրը Ախտախ ծիրանի մայրը, որոնց մով անյաղթելի էր, կտրելով թշնամիցն ձեռքը մատներ էր զան, անոր համար ինք արտուտ ու հայրը բազէ փոխուել էին: Այն ընթերցող աս բանին միտքը կ'իմանայ Վ. իրգիլիսի երկու տողերէն, որոնք գրեթէ բառ առ բառ թարգմանած է Հ. Արեւի ատանկ:

Երեւեալ անոր օգտիկ շողայ բազէ բարձրաթիւնէ: Եւ լաւանք անոր արտուտ ընդ ծիրանի ծախէ լեւծ:

Տըլիլ ատանկ կը թարգմանէ. «Այնքան Ախտա լեւծ լեւծով վառած իր աղջկանը վրան կ'իյնայ» և այլն: Ինչ բանին վրէժն է ատ. ահա հոս Տըլիլ բռնաբարին խօսքը զանց կ'առնէ:

Երբորդ գրքին սկիզբը կ'ըսէ Վ. իրգիլիսի թէ «Կայսեր անունը այնչափ տարի յիշել տամ, որչափ

Թագա թշնամիին ուստայը խորտակի, քան թէ փողոցներուն մէջ ժողովուրդը զիս նախատանքը ծաղրէ: Իմ ատանկ կործանուած առաւել պատուաւոր է թէ ինծի և թէ իմ ժողովուրդին»:

Այս օրերս թէ ինքնամեծի բանակին մօտերս նորէն պատերազմի ելլալու լուրը և թէ Հրեւոյի և Վրեկեցայի դիպուածները Վ. օմպարիայի և Վ. Էնեւիլի մէջ երկարաւիճութիւն ձգեցին:

Վ. Էնեւիլի մէջ աղգային խորհուրդ մը ժողովեցաւ այն քաղաքին պաշտպանութիւնը երկարացուներու միջոցներուն վրայ խորհելու համար. վրան Վ. Աւագրիայից հիմակ այն քաղաքին դէմ յարձակուելու ստատիկ միջոցներ կը պատրաստեն:

Ղեկավարէն կը գրեն որ ըստ լատինացւոյ մարտի 16ին Ռաւմա ու Ռեճիօ քաղաքները պարսկեր են նէմեյները: Այսինքն չափազանց վառահէն իրենց և կ'ըսեն որ մէկ քանի աւուր մէջ Վ. օրինո կը մոնան: Բայց խաղաղուց զօրքն ալ այն ատուի ճան իւր թշնամիին արեւանը ծարաւի է որ, ամէն բան աչքը առած պիտի պատերազմի:

Կ'ըսեն որ խաղաղութիւն արդէն պատերազմը ընելովնէմեյներուն հետ դանդաղ յաղթեր և Բ. օգտին անդիլի կողմը անցնելով գէտ ի Վ. իրան կը բալեն:

Այսպէս պատերազմի պատրաստուող միայն Սառաթիայի զօրք 120 հազարէն աւելի է Վրդաւ նովը զորապետին հրամանատարուն ներքեւը:

ՀՈՍՏ: Հոռոմէական հասարակարկութեան արտաքին գործոց պաշտօնէն Վ. Ռուսթոմի ալգային ժողովին ըսաւ որ առաւ տեղեկութիւններուն նայելով Աւագրիայի, Սպարիայի և Վարձի մէջ միաբանութիւն մը ըրեր են, Վարձի ալ մասնակց կանչեր են բայց այս գետն պատասխան մը չէ տրել: Ինքնամեծի այս միաբանութեան մէջ չէ եղեր բայց այն ալ ընդ հակառակն թօշնանաւ յարձակում մը պաշտպանելու նպատակաւ այն երկրին միջնորդութեան մանաւրդ որոշեր է:

Հոռոմէական ժողովին վճռած 17 միլեան ֆրանք փոխ տուալը հարուստ գերդաստաններէն, զբաժնորդի տէր մարդոցմէն, վաճառականներէն, արուեստաւորաց ընկերութիւններէն և կալուածքի տէր մարդոցմէն պիտի առնեն այս կարգի վրայ, այսինքն: 1000 էն 6000 մէկ չարբորդը պիտի ուղարկէ 6000 էն 8000 ին մէկ երբորդը, 8000 էն 10000 ին կէսը, վերջապէս 12000 էն վեր երկու երբորդը: Այս ստանդարտին փոխարէն շահով մարտակներ (պոնտներ) պիտի տրուի, և այն մարտակները հասարակութեան ընկող հետ միաւորուած եկեղեցական ընկող վրայ գրաւված պիտի ըլլան:

ՆԱԲՕԼԻ: Սիկիլիայից հաշտութեան միջնորդութիւնը չընդունելով Վրանտիլանտիսի դէմ պա-

կայ Տիթոնին առջի ծագմանէն, այսինքն արուստեկին, որ ըսել է «Ալեքսանդրիա սկիզբէն ինչուան հիմակ»: Տըլիլ կ'ըսէ. «Ալեքսանդրիա երկունքն (որ է Տիթոն) աւելի ապրեցրենք քան գործերուդ առաւելը»: Հոս իմաստի ոչ միայն փոփոխութիւն, այլ և հակառակութիւն, ըստ որում Տիթոնին անհա հաւթիւն չնորհեր էին գիր, և այլաբանօրէն Տիթոն անմահութիւն կը շնորհակէ. արդ, անմահութեան տեղի ինչ կ'ապրի, կը հարցնենք:

Այս տեսակ անհաւատարմութեանց մէջ ստեղծ կ'իյնայ Տըլիլ, որոնց կէսը իրեն, կէս մըն ալ լեզուին յանցանք են, որմէ ինքն ալ կը գանգատի յառաջաբանին մէջ: Իսկ իսկ Վ. իրգիլիսի անգամ լուազայի զինքը գաղղիներէն չի թարգմանէր: Իսկ Տիթոն առջինով կը դատաւարտէ. «Ինչպէս խաղաղութիւն կանխելն ասոր, կ'ըսէ, հակառակ բաւեր, բայց իրաւացի խօսք. որովհետեւ հոն միշտ Տըլիլ կը գտնուի, ու ոչ երբեք Վ. իրգիլիսի»:

Հայ թարգմանիչը ամենեւին զինք չի յայտնէր թարգմանութեան մէջը. թէպէտ միշտ բանաստեղծական աշխոյժ եւ անդուր վառուած, ինքզինքը մտնալէ կ'ըզուշանայ և հեղինակը չի մոռցնէր: Հարուստ ու գիւրտաւոր լեզու մըն ալ անանկ ճարտար գործածող մը ձեռքին ամէն զարդ ու վայելչութիւն կը մատուցանէ: Իւ հոս ճանչնալը մեր լեզուն յարգը, որուն հարստութիւնն ու գերազանց կատարելութիւնները, թարգմանչին ճարտարութեանը հետ, ուրիշ լեզուի թարգմանութիւններէն ընտրելի կ'ընծայեն մեր աչքին հայերէնը:

Հոս մեր զրուցածին ստուգութեանը ապացոյց քանի մը սքանչելի կտորներ առաջ բերելու բաղձանքներնուս դէմ չենք կրնար կենալ, որոնց նման թող գտնան օտար թարգմանութեանց մէջ, վրանութիւն ու փափկութիւն ոճոյ, հանգիստ բընագրին հաւատարմի հետեւողութեամբ մը:

տերազմի կը պատրաստուին նորէն: Աղգային պահապան զօրքէն ի զաւտ 15,000 զօրք հաներ է Նաբոլին վրայ և այս բանակին մէջ 800 գաղղիացի կայ եղեր: Երկու մեծ շողեւնաւով 3000 զօրք կ'ապաստուի Բալթիմօ որոնց կէսը գաղղիացի և կէսն ալ զուլիցէր է կ'ըսեն խաղաղութիւն օրագրերը:

ՎԵՆԵՏԻԱ: Այս քաղաքը պաշարող Նեմեյի զօրքը 30,000 էն աւելի է հիմա և կ'ըսեն որ խաղաղութեանը Վրանտիլան կողմէն մէկ անգամ յարձակուել են քաղաքին վրայ, բայց իսկայն պարտաւոր են ետ քաշուելու:

Վ. Էնեւիլի հասարակարկութեանը ընդ ամէնը 12 պատերազմական նաւ ունի և ասանք ալ դուրս հաներ է:

Երկու իրիկուն հետեւեալ երեւելի լուրերը առինք:

Ռաւմա-Վրանտիլան մը ըրեր է խաղաղուց վրայ: Ինքնամեծի մտեր է:

Կարոլոս Ալեքսի իւր հրաժարականը տուեր է, թագաւորութիւնը իւր որդւոյն յանձնելով:

Սպարիայէն 10,000 զօրք արդէն ճամբայ ելեր են պապին օգնութեան:

Օրմնուայի թագաւորը մեռեր է:

ԱՅՊԵՆՏԻՆ

Հասարակաց սահմանեալ աննահանջելի մահուան ներգործութիւնը, թէպէտ տա հասարակ ամէն մարդկանց վրայ մի և նոյն է, բայց իւր ստիպանքը եղած սպասուածք հետեւանքն ու վիշտը որ կը պատճառէ կամ հանգուցելն աղգայինը սրտից՝ և կամ անոր ընտանեացը և բարեկամաց՝ հաւատար չըլլալով, ամէն մէկ վախճանողներուն իրենց ձրիցը առաւելութեան և նաւաղութեանը համեմատ, թողուցած սեւորակ սոցիալական զանգուշութիւնն ալ յաւեւ և նաւաղ կ'ըլլայ: Այն ատենը արգայիւս սատիկ ու խորաթափանց կ'ընէ իւր հետեւանաց հարուածը. ինչ ատեն իւր անկողնի նիւթին, սակաւագիւրտ և տաղանդաւոր անձինքը նպատակ կ'ընէ: Այն ատենը տարակուսական է տաղանդը, ինչ ատեն իւր աղետահամ վշտաց ըմբանակին, հասարակութիւնն ալ բաժանակից կ'ըլլայ քամելու:

Այս օրինակ դառնակիւծ հարուածի մը վերադարձ վիճակեցաւ Ալեքս, Փիլիպիան Սեմապաթիւ Սիլայէլ Աղգայի և Աղգայի Սիլայի մահաւամբ հրաժարուելով. որով վերս ի վերայ վերայ առնելով, անհարկն ցաւովը ծանրացաւ սրուն վերջին յուզարկաւորութեան վայելչ և սգալի տեսարանն է, որ անոր գովելի և բարե-

Ալեքսանդրիան մէջ շնորհակէտ պատգամներ գովեցաւ ամէն բանաւոր գիտեն. հայերէն թարգմանութիւն մըն ալ արդէն ունինք ան տողերուն. բայց կարծենք թէ ոչ ոք հետեւեալներուն նմանը գիտնայ:

Այն երկունքի միջակայ զուգանք նորի թէ զիւրիցն, Ոչ ինքնին երկիր արդար ի մարտաբան զինուոր փառաւոր ի ծոցի հողին բերէ զիւրապատարատ պարեն կենաց, Այսպիսով բարձրագոյնը աշխարհական գրամբ հայտնայ, թէ հոն ոչ ի գաւթաց զաղգորի լեռն ու զիւրից կոշակս, Ի դրամբ ոչ պակշտին կամարաշէն պէրձ նիւթաշէն, Ոչ ի պղնձի երկրաշէն և ի հանգիստ սակեմանակ, Եւ ոչ տղը լուսանիկ յարաբանութեան զաղգորի, Ոչ ծորած իւրից պարտաւոր կատաւ ի պէտս պարկաւան, Այլ հանգիստ յապահով, կենցաղ անպարտ ծախ բնական, Այլ անորոր ի գիր վիճակ, անձաւ և լեւր ծաղիկներ, Այլ հոյակապ հոգեմարտ և անգիտ մեղովի բընեւոր, Եւ ընդ ծառով հեշտով քան հանգիստն ու պակասն, Այն արտաք և անտաք և երեց ուրջ և մարք, Եւ արուն ժիր մանկութեան սակաւագիւրտ և երկաթ, Աստուածոց պաշտամունք և սրբաւորներ հայր աղեղն, Արդարութիւն զիւրիցն հետա առ նախն արկ մեկնալ յերկին:

Երանի ում պատճառաց էից գիտաց գով իսկամուտ, Եւ զարհաւիր ամենայն և զանազան ճակատագիր, Եւ զանազան տարտարոյն շուք և շուք առ ուն էհար, Կո և այնմ իսկ երանի որ զգալուցին ծանեւաւ ըզգիս, Ըզգիս, ըզգիս Էհարիկ և զգիս հարուստ յաւերժական, Ոչ ըզնա խաւրձ ամբոխին, ոչ թագաւորացն ծիրանից, Եւ դուռ ծան հարազատից ընկճալ երեք վրդովից խաղձ, Ոչ գաւթան հիւսիսաղաց ի գաւթան լեւալ խաղձայ, Կամ հոգեմարտ պէրձալ ու արքայութիւնը կորուստանք, Ոչ ի գաւթ հեծեաց մարկին կամ մարտացու ընդ քո զոյաւոր, Զոր ուղեշէք միտաղիւր և զոր բերին անգը ինքնակամ, Զարգիւնքն ժողովաց, և ոչ օրէնա ինչ երկովիս, Ոչ գաւթան արկաւորայ կամ զաւարտին ետեւ գիւրտ, Կ'ուղեւ երեւակայութիւնը խաղձ իրերեւ թէ գարնան ծիծաղերէն օրով մը հօտից հետ գաւառ եւ լաւ ըլլաւ:

Իսկ գարուն երբ հըրճուալից ի քաղցրալից օգոյ հրուեր, Զարտ զերկաթանիւր հոսն և ի մարգարտանիւր, Ընդ կամուխ արուսեկի ատենը հաղաւթ յայն ցողակն, Ի զընթերս առաւտուն ի ճանաչելի գաղաղ ինքն, Սինչ գետ շող ի բոյս փափկիկ անուշահամ է պաշարի, Իսկ ժամ շրջորդ երկնաձմէ միջ ծարաւսն հոնք զիւրից:

պաշտօնական վարուցը հետ, համառոտաբար սրտ-
կերանալու է, այս շարժումն թերթին մէջ:

Այս գովելի անձը Մկնա գիւղերէն ուղղափառ
և բարեպաշտ ծնողքէ՝ Մուշեղի ծնաւ, ինչ ատեն
տասն և մէկ տարուան հասակին մէջն էր, իւր հայ-
րը Փիլիպիան խորապետ աղայն՝ իւր ամէն ընտան-
եացի հետ Պօլիս բերելու համար՝ ըստ թուականին
տաճկաց 1210 ին: Ուր բարի վարուք քաղաքակա-
րելով և իւր բնատուր քանքարը բարեւոք շահաւո-
րելով, ուղղափառ հաւատով և կիրթ քաղաքակա-
նութեամբ պայծառ կը դարձանայ, որով իւր բա-
րեւորման գերազանցանքը թէ հոգեւոր և թէ մար-
մնաւոր բարեմասնութեամբ համբաւաւոր ըլլաւ:
Վասն զի աստուածապաշտութեամբ հաստատուն, հե-
ռատեմութիւնը խնայելով, խոհականութիւնը փայ-
լուն, չափաւորութիւնը բարեխառն, և մարդա-
սիրութիւնը գովելի. բնական և բարոյական կա-
տարելութեանը մէջ ալ ամբողջ: Այսպիսի ընտիր
և խոհական ձիրքերով, ամենեցուն անկեղծ սէրն
ու սիրտը գրեթէ իրեն ստացեր էր. որոնք ըստ
արժանաւորութեան իրենց յարգական երկիրը
էր՝ իբրեւ հայր կը պատուէին: Այնպէս թէ գաղտ-
նի և թէ յայտնի բարեպաշտական և ազգօգուտ
գործերով յաւիտենականութեան հետ խառնեց
իւր անունը: Այս գովելի Մկնա՝ ազգասիրական և
ժերմեանից ջանասիրութեամբն էր, որ մեր Ազգը
արքունական բարձր հրամանաւ ի սուրբ Նորուստ
ղէմ՝ կենսատու սուրբ գերեզմանին վրայ, համար-
ձակ սուրբ Պատարագին խորհուրդը կը կատարէ
մինչև հիմա, որ առաջները անհնար էր:

Իւրբնութեամբ սուրբ խաչ՝ Կեղեցւոյ ի հի-
մանց նորոգ շինութեան, ու անոր բոլոր հաղ-
ուագիւտ զգեստներուն և կարեւոր եղած անօթ-
ներուն և զարդերուն գլխաւոր պատճառը թէ բա-
նիւ և թէ արդեամբ այս երանելի եղաւ:

Սուրբ Փիլիպ անուն բարեկարգ հիւանդանո-
ցին՝ Նէտի գուլիի արուարձանը հաստատուելով և
անոր անունին (փախճ) սահմանելով՝ որ դժուա-
րին գործ էր, և անոր վրայ առանձին արտօնու-
թիւններ յատկացուելով, նոյնպէս՝ այս հիւանդա-
նոցիս մեղքամոմ թափելու գործարանին կառուց-
վելով (որ բաւական նորաստ կ'ընէ հիւանդանոցին)
այս բարեբարի ազգասիրական ջանքին յաւերժա-
կան պատուներն են:

Երանկ գովելի և բարեպաշտական ձիրքերով
զարգարուած, հաւատով յուսով և սիրով և բա-
րեգործութեամբ կնքեց իւր յանկալի կեանքը ըստ
թուականին տաճկաց 1265 և ճէմաղիլ եփվել 7,
ժամը տասն և մէկ ու կէսին՝ որ մեծի պահոց նը
Նուսաուրի տնտեսութեան օրը կը լուսնար:

Ըստ փառաշուք համբաւոյն՝ փառաւոր եղաւ
և յուզարկաւորութեան հանդէսը: Բննապատիւ
բարձր սրբազան Տ. Տ. Յակոբ Աստուածազարդ

Պատրիարք հօր, և նախկին Պատրիարք Մատթէ-
ոս՝ և սուրբ Նորուստի Յովհաննէս և Ղեորգ
Տ. Տ. Սեփակապետ սրբազան Արքեպիսկոպոսաց
և այլ հինգ ևս արժանապատիւ վարդապետաց և
բազմաթուաւոր քահանայ սուրբ հայր՝ հոգեւորա-
կան վերջին սպասահարկութեամբ, առաւել շը-
քեղացաւ այս կարեւոր պաշտամունքը: Սեփակա-
պետ Սիրայիկ և յարգաւորաւոր աղայից՝ ներքին ան-
կեղծ սեպոյ արտօնին նշանները գէթերնուն վրայ
սխալով՝ բայց յայտնի կը նկարուէին: Վարդապետաց
գարաց սրտշարժ և անոյշ եղանակներուն, առհա-
սարակ յուզարկաւորաց բազմութեան տխուր սիր-
տերնուն լռիկ հառաչանքները կը պատասխանէին:
Այսպիսի սրտառուչ և փառաւոր հանդէսով, մը-
տաւ հանգուցեալ Սիրայիկ մարմինը՝ Սիջակա-
ղի խնդրակաւոր սուրբ Աստուածածնի Կեղեցւոյն:
Ուր բարձր սրբազան Պատրիարք հայրը դամբա-
նական աղբու և գեղեցիկ ատենաբանութեամբ՝
միտթարեց սգազգեցիկ ժողովականները: Ետքը
գարձեալ այնպիսի հանդէսով յաւերժաւոր փա-
հական պաշտպան՝ սուրբ խաչ՝ Կեղեցւոյ մէջ երկ-
րորդ հանգիստ մըն ալ ընելով, փառաւորեց նը ե-
կեղեցին իւր տխուր տեսիլքը պայծառ ջանաւորե-
լով, իւր երախտաւոր հիւրին հրաժարական ող-
ջներ ընդունելու: Նուսահոգեւոյն սէրն էր որ եր-
բեմն Պատրիարք Սեփակապետ կարապետ սրբա-
զան Արքեպիսկոպոսին անձնական տկարութեանը
յաղթելով, ներկայացուց զանի այս սուրբ Տաճա-
րիս մէջ: Նոր գերազանց արժանաւորութիւնը և
տուած կախի՞ն էր որ բարձր սրբազան Տ. Տ. Յա-
կոբ Պատրիարք հօր սիրտը՝ վերադառնալով,
այս սուրբ տեղը ալ իւր երկրորդ ընտիր և խնա-
տալից արձանական ճառիւր առաւել ևս մեղմա-
ցայ սգաւորեցող դառնացեալ սիրտը: Յուշանե-
լով թէ մեծ է արդարեւ Սեփակապետ Սիրայիկ
յաւիտենական ճամբորդութեան ցաւը, բայց այն
քան ալ մեծ միտթարութիւնն պիտի տայ ազգին
անոր հարազատ ծնունդ Սեփակապետ Մկնա
գաղտնի աղային բեղմնաւոր մտաց և ազգասիրական
եղանակուն հոգեւոյն բարեպաշտական և ազգօգուտ
ձիրքերը որ արդարեւ իւր գովանի հօրը նմանութիւն
իւր վրայ ունենալով, իւր բարեհաջակ գերազա-
տանին և իւր սիրելի հօրը փառաց և շքոյն, ոչ
միայն անքուն պահապանը պիտի ըլլայ, այլ առա-
ւել եւս պայծառացնելուն աներկմիտ կ'ընէ զա-
մենակին ինչպէս որ յայտնի և զգալի օրինակները
արդէն կը լուսափայլին: Այս սուրբ տեղը մէջն
ալ կարեւոր արարողութիւնները լրմնանէն ետքը
ժողովականաց դառն արտասուքը քաղցրութեան
փոխուելով, տարին ամիսփեցին լուսահոգին իւր
վախճանական բնակարանին մէջ:

— Երանականին ծանուցած ենք մեր ընթերցող-

ներուն հոգեւոր Մկնա քաղաքի հայազգի աշխա-
տաւոր բնակչաց ազգասիրական ջանքը յանուն
սրբոյն Ներսիսի ընկերութիւն մը հաստատուելը ու-
րուն նպատակն էր նոյն քաղաքին մէջ բարեկարգ
գարաց մը կանգնել: Բնկերութեան նպատակը ինչ-
պէս որ կ'երեւայ բարի է, պէտք եղած աշխատու-
թիւնն ալ ու ստակն ալ միաբանական սիրով չէ խը-
նայուեր, անոր համար քիչ ժամանակի մէջ գարացը
փառաւոր շէնքով շինուեր և անցեալ տարուան սեպ-
տեմբերի 1 ին աշակերտաց դաստաւութիւնն ալ
սկսուեր է: Դաստաւութեան, մանաւանդ անօրէնը
որ է արժանապատիւ տեղ Սիրայիկ սուրբմասկան քա-
հանայն, կատարեալ սիրով աշակերտաց յաւաքագի-
մութեանը հոգ տանելով փետրուարի 7 ին, ըսել է
սկզբնաւորութիւնն 5 ամիս ետեւ զանոնք հրապա-
րակական քննութեան հանելու համարձակել են,
և յիշաւ յիշեալ քաղաքին ստացած դասական նա-
մակներնուս վկայութեամբ՝ աշակերտները ժամա-
նակին քիչութեանը նայելով շատ արդիւնք ջրցու-
ցեր են քննութեան օրը: Աշակերտները քննուեր են
բարականութեան՝ սուրբ գրոյ և հայոց պատմու-
թեան քրիստոնէականութեան՝ սուրբաւորական թը-
ւաբանութեան՝ գեղեցիկագրութեան և երաժշտու-
թեան մէջ:

Այս քաղաքին գարացը անշուշտ միշտ հաստա-
տաւոր քիչ ատենին խիստ ծաղկեալ գարաց մը պի-
տի ըլլայ և մեծ օգուտ պիտի գործէ Հայաստանի
ուրիշ խեղճ քաղաքներուն, որովհետեւ լաւ գի-
տեմք որ Սիրայիկ գրեթէ առ հասարակ մեծահոգի
մարդիկ ըլլալով ինչպէս իրենց անձնական պատ-
ւոյն անանի ալ իրենց քաղաքին պատուոյն չափազանց
նախանձացող են, մանաւանդ որ տեղւոյն արժա-
նընտիր առաջնորդ Պետրոս ծաղկեցող վարդապե-
տը անոնց սրտին ուսումնասիրական եղանակը միշտ
վառ պահելու համար պէտք եղած յորդորանքները
կ'ընէ քանի որ տախթ ունենայ և ըստ ամենայնի
աշակից է նոյն գարացին յատկապէս հոգաբարձու
կարգուող արդոյ աղայից որ ասոնք են:

Պատրիարք աղա Մանուկան
Կարապետ աղա Պոյաճեան
Գրիգոր աղա Քէչիշեան
Գրիգոր աղա Սանանեան
Նշան աղա Սեմերճեան
Յակոբ աղա Տէր Գեորգեան
Սիսայ աղա Փրօկեան
Կղման աղա Փրօկեան:

Ի ԴԻՄԱՑ ԱԶԳԻՆ

ՎԵՐԱՏԵՍՈՒՄ

Սիրայիկ Մկնա:

Ի Պատրիարք հօր:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏԳԱՐԱՆԻ ՅՈՎԱԿԻՄՈՒՄ ԳԻՏԵՆԵՍԻՍԵԱՆ

Իւ ճրարունք ճրարողական հիշել երգով ըզ թաւաթուփս:
Աւ ճրարունք կամ խոր ճահիճքս տուր հրաման երամակից
Ի աղբի խորովակս ընդել ալիս կարկաշտահ:
Իւ ի տապ տօթածամու հովանաւոր խնդրել հովիտ:
Ուր հիւանդաց զօրութեամբ յաղթ ինչ կաղնի Արմազոյ
Սեփակապետ ճրարեալս, կամ ուր մայրի նրոնմաստուեր:
Յանտաւարիտ սրբոցեաց ընդօրինակն սրբուէ իւր սուրբ:
Ազգա կրկին ի փափուկ ամենը վերապա, յարօտ կրկին:
Ընդ արեւմտուս ուր զովագին զիշերափար զօրս ամբէ:
Եւ լուսին ցոլատարակ կենագործէ զմարեաց թաւաթուփ:
Ծովափունք ի խոթս հընչին և մացառուք ի ցախ սարկու:
Կգնաւուն նմանաձայնութիւն կ'ըմպայլին լատի-
ներէն բնագրին մէջ. մենք կարծենք թէ հայերէն
լաւ ևս կը խօսի ազգաւ, ասանկ:

Անդ ի նեղ օրից ազատութեան փառաւ լեզու բարբառ:
Ի յեղեղակս արկունեն
Դժուար աւելի ահաւել է սա չորս տողերուն մէջ:
Եսխանան ի ճիւղաւոր զարհուրեցի վատխառնակ:
Ի գետնի զգոխական ի կարկաշտին կականաւոր:
Եւ ի ճապուկ մանուածապատ իրօնեան միջապաց:
Յանգին ճարտար անունն ևս ի խորակն անպարտելի:
Զիտուն և ուրիշ կենդանեաց նկարագիրները,
Սիրայիկի ցուրտը, խաշամահը, և այլն, և այլն,
բնագրին գերազանց ընելու շատ հայապէտ բանա-
սէրներ պիտի չգժարին:

Այնպէս և չորրորդ գրքին վերջը Որբեոսին գրու-
ուագը, որն որ ինչպէս բնագրին, ասանկ ալ թարգ-
մանութեան մէջ սրտառուչ վսեմութեան սրանչե-
լի կտոր մըն է:

Ինքն առեալ վին գողաւոր բազմաթիւ սիրոյ սիրտանք:
Ըզբեզ, քաղցր ամուսին, ըզբեզ միայն յափն ամայի:
Ըզբեզ յիւս արուսեկին, ըզբեզ ի մեռալն նըւագէր:
Եւ ի կիրճուն Տեմալեան յանդընդալար գրուելու մահու:
Եւ յանտաւուն թափ անցեալ սեւա արհաւիրք մառախլապատ:
Սանդարմաւոս էջ ի վին, մատաւ առ պետին սուղակ:
Եւ առ ոյն որ ի մարդկան պարզատանց սիրտը՝ անդգը:

Ասանկանին չի ներքը և լեզունիս ալ բաւական
չէ ասանկ տողերու ամէն կերպ գեղեցիկութիւնն:

որ առանձին գիտողութեամբ մէկիկ մէկիկ թուել-
ինչ գովեալ որ ալ տայինք, միշտ նիւթին արժա-
նաւորութեանը չէինք կրնար հասցնել: Աստի ա-
խորժակ ճանչցողներուն մտաց վկայութեանը կը թու-
ղուէր այս պաշտօնը, որն որ գուցէ աւելի արդեամբ
և արժանաւոր կատարեն քան զամէն մեր տկարա-
բան գովաւանութիւնները:

Սէկ տարակոյս մը միայն մոքերնիս անգագար
կը տանջէր և սրտերնուս սաստիկ վշտի առիթ կ'ը-
լար ամէն անգամ որ Հ. Մկնային թարգմանու-
թիւնը ձեռքերնիս կ'առնէինք. ան թէ (որովհե-
տեւ պէտք է ճշմարտութեամբ խոստովանել) աղբերուս
մէջ քանի՞ հոգի կ'ըլլէր արդեօք որ ատոր յարգն ու
արժեքը ճանչէր: Այս տարակուսանքին մէջ, շատ
անգամ վստահութիւնը ձեռքերնէս գիւրջը կ'ընեցը-
նէր ու աչքերնիս կը ծանրացնէր՝ աղէկ գիտնալով
մէկ կողմանէ, ինչ աշխատութեան, ինչ քրտանց
արդիւնք ատանկ գրուածքի մը ըլլալը, և միւս
կողմանէ, ինչպիսի քիչ ատիկայ սոսի հասկըցողնե-
րուն թիւը: Սէր երկմտութիւնը անհիմն չեղաւ,
եբբ, ուրիշ կարծիքներու հետ, շատ ընթերցողնե-
րէն առ ալ լսեցինք թէ Սիսայիկներուն ոճը խոր ու
մթին չի հասկըցուելու չափ է: Սիկ անտեղի, առ-
կէ ծուռ կարծիք չէր կրնար ըլլալ: — Իրաւ է որ գա-
ւառական և նորահար բաւեր ու բարդութիւն
ներ երբեմն երբեմն աղատօրէն գործածուած գը-
տանք, որն որ գուցէ մեղադրէ մեր լեզուն բնիկ
հարստութիւնը, և արգարացնէ Որբեոսի ասանկ,
Իսկ թէ նոր նշանակութեամբ ինչ հարկ յայտնել ընդ:

Ստիւտուց ինչ թէ ի գիւղէն ինչ վնեղ էր յաշտը:
Ուր կատարէ և խնայ լեզուն ընկալող հայրենի
ճոխացոյց և նորանոր անունս իրաց մատուց ի մէջ:
Սիսայիկներուն նիւթը արհեստական ըլլալուն

համար, ի հարկէ տեղ տեղ լեզուն ալ արհեստա-
կան է, և հետեւաբար նոր կամ անձանօթ ոմանց
համար: Սիկ գարձեալ ան արձակ շարագրութե-
ձեւն ալ որն որ երբեմն հարկաւ զրցուածքը կ'առ-

նու, և որն որ նիւթին հարկ կը համարինք մենք
քան թէ, ոմանց հետ, թարգմանիկն յանցանք:
— Բայց խաւար կամ խորութիւն ոճոյ, եթէ ոչ
իհասկըցողն երուն, ամենեւին չի կայ Հ. Մկնա-
նին թարգմանութեանը մէջ. և ոչ հետեւակութե-
նուն մը, եթէ ոչ նախանձորդաց աչքին, որոնց կը
խորատենք ճարտարել այնչափ յառաջ քան զկրիստի-
սել: Ինչհալառակն համեստ պարզութիւն մը, ա-
մենեւին հոգնիլ չի գիտցող ճարտարութեան մը
հետ, կը տիրէ ծաղէ ի ծար բովանդակ գրուածքին
մէջ:

Ինչ որ է նէ, Սիսայիկներուն և Սիսայիկներուն
կերպ համարմունք ջրցուողները կը յայտնեն մեղի
աղբերնուս մտաւոր վիճակին աստիճանը, և ատոր
վրայ ուսումնականաց ունենալու անկալութիւնը:
Այս միայն գիտենք որ երկուքին ալ վիճակը խեղճ
է թշուառ է. աղբը դեռ շատ լուսաւորութեան
կարօտ է, և ատոր ջանք ընել, ատոր հոգ տանել
ուսումնականաց պարտքն է: Ետեւ ալ քաջալերու-
թեան և յօժարակամ ձեռնադրութեան կարօտ են
աղբին կողմանէ, որուն ալ պարտքը առ է, գրե-
բաղդութեամբ քիչ ճանչցուած, խիստ քիչ գոր-
ծադրած: Երկուքին ալ կը ցանկանք ու կը յորդո-
մենք իրենց պարտքերնուն հասուցումը, յօգուտ
և ի պատիւ աղբին:

Իսկ Հ. Մկնային համար, որուն յարգը լաւ
ճանչցաւ Սիսայիկայն նման հանձարտաւոր մարդ մը
և որուն փոխադարձաբար Հ. Մկնային գրու-
թիւնները ամէն բանէ աւելի տեւական արձան
յիշատակի պիտի մնան գարէ ի գար, կը ցանկանք
իր անգին աշխատասիրութիւններովը նորէն նոր աղ-
բը հարստացնել, և աղբին՝ այսպիսի մեծ և բազ-
մափաստակ մտաց արժանապատիւ երախտագիտու-
թիւնը հատուցանել:

Մ. ՅՈՎԱՃ, ՀԻՍՏԱՆԵԱՆ